

AVOIN KIRJE PÄÄTTÄJILLE: HALLITUKSEN SOTE- MALLILLE LÖYTYY MYÖS TOIMIVA VAIHTOEHTO

Sote-uudistus on mahdollista tehdä myös onnistuneesti, mutta se edellyttää suurten ja toimivien kuntayhtymien varaan rakennettavaa toimintamallia. Näistä kunnilla on runsaasti kokemusta ja suurten kuntayhtymien tehokkuudesta on lisäksi myös tutkittua näyttöä kustannussäästöjen osalta.

Hallituksen esittämässä maakunta-sotessa mahdollisesti saavutettavat säästöt ovat täysin epävarmojen odotusten varassa ja niistä ei ole tehty mitään luotettavia arvioita. Alkuperäisinä sote-uudistuksen keskeisinä tavoitteina oli turvata saumattomien palveluketjujen ja intergraation avulla yhdenveroiset ja kustannustehokkaat palvelut koko maahan. Pian julkaistavassa uudistusmallissa on aivan uudet tavoitteet, eikä siitä löydy ratkaisuja keskeisimpiin kysymyksiin. Tulevan uudistuksen epäkohtia ja niistä johtuvia seurauksia ovat mm.:

1. Maakuntauudistuksen ja sote-uudistuksen kytkeminen yhteen

- Sote-sektorin ja maakuntahallinnon vastuulle tulevilla muilla kuin palo- ja pelastustoimen ensihoitotehtävillä ei ole mitään yhteistä.
- Päätöksentekojärjestelmää hankaloittaa liian laaja tehtäväkenttä.
  - Miten esim. maakuntajohtaja voi vastata keskeisimmästä sote-sektorista, kun maakunnan budjetista yli 90% on hänen toimivaltansa ulottumattomissa?

Molemmat uudistukset tarvitaan, mutta ne on järkevintä toteuttaa erillisinä uudistuksina ja kunnille tutulla kuntayhtymämallilla.

2. Kuntayhtymät ja perustuslaki

- Keväällä 2015 kuntayhtymämalliin sitoutuivat kaikki puolueet hallituksessa ja oppositiossa ja silti se työnnettiin syrjään – miksi?
- Aiempi soten kaksiportainen kuntayhtymämalli kaatui perustuslakivaliokunnassa
  - perustuslakivaliokunta hylkäsi sellaisen mallin, missä kunnalle olisi tullut järjestettävistä palveluista maksulappu, vaikka sillä ei ollut todellisuudessa mahdollisuutta vaikuttaa kuntayhtymän päätöksentekoon.

Jos valtio ottaa rahoitusvastuun sotessa, niin kunnille ei tule maksulappuja ja kuntayhtymässä kunnilla säilyy kuitenkin päätösvalta asioissa.

Valtion keräämät soteen tarkoitetut varat siirretään korvamerkittynä valtionosuuksina suoraan sote-kuntayhtymille, eikä kunnille anneta lisämaksuvelvoitteita sote-palveluista TAI suuret sote-kuntayhtymät (max 18 kpl) saavat itsenäisen verotusoikeuden ja lisäksi valtio huolehtii valtionosuusjärjestelmän puitteissa osasta rahoitusta.

Suurissa kuntayhtymissä toteutuu myös valinnanvapaus, mutta hallitusti.

- Ostopalvelujen ohjaus on kuntayhtymällä eikä markkinavoimilla.

3. Yhtiöittämisspakko

- EU-säädökset eivät vaadi yhtiöittämistä.
- Seuraavat kommentit Helsingin yliopiston hallinto-oikeuden professori Olli Mäenpään ja Kuntaliiton lakiasianjohtaja Arto Sulosen haastattelusta. (YLE, 15.4.2016, ”Oikeusoppineet: Sipilän porvarihallitus on tehnyt sote-vallankumouksen”)
  - Sote-palveluja siirretään nyt markkinavoimien armoille EU-korttia käyttämällä – vaikka siihen ei olisi mitään pakkoa.
  - Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ei ole pakko yhtiöittää ja viedä markkinoille.
  - Jos ja kun maakunnat perustavat osakeyhtiöitä, silloin sote-asioissa pelataan osakeyhtiölain säännöillä – ei kuntalain mukaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ei ole pakko yhtiöittää ja viedä markkinoille, vaan kyseessä on puhtaasti poliittinen päätös.

4. Palvelujen kilpailutus

- Jos kunta tai kunnat yhdessä kuntayhtymänä eivät tuota palveluja itse, niin ne on kilpailutettava.
  - Kunnat ja kuntayhtymät (esim. sairaanhoitopiirit) voivat tuottaa palvelut nyt ja myös tulevaisuudessa ilman kilpailutusta.
  - Myös Ruotsissa maakuntien vastuulla on järjestää terveydenhuolto, eikä sielläkään ole pakkokilpailuttamista.
  - Suurten sairaanhoitopiirien (esim. HUS) kaikki mitattavat tulokset ovat erinomaisella tasolla ja ne romahtavat, mikäli näitä nyt toimivia organisaatioita lähdetään yhtiöittämään ja pilkkomaan osiin.
  - Palvelujen kilpailutuksissa ei pienillä ja keskisuurilla toimijoilla ole mahdollisuuksia muuten kuin toimia suurten palveluista vastaavien yritysten alihankkijoina (sama palvelujen ketjutus on nykyisin esim. suurissa rakennushankkeissa).

Yksityiset yritykset ovat ilmoittaneet tuottavansa palvelut julkista sektoria tehokkaammin.

- Tämä onnistuu henkilöstömääriä vähentämällä ja työntekijöiden työehtosopimuksia heikentämällä.
- Julkisesta palvelutuotannosta häviää myös enemmän työpaikkoja kuin mitä yksityiselle sektorille syntyy uusia.

5. Valinnanvapaus ja säästöt

- Vaatimus asiakkaan aseman parantamisesta ja säästöjen saamisesta sote-palveluihin on noussut keskiöön
  - Useat asiantuntijat ovat kyseenalaistaneet erityisesti tämän kohdan uudistuksesta.
  - Kansainvälisiä kokemuksia on olemassa:

RUOTSIN ESIMERKKI

- Valinnanvapaus on lisännyt erityisesti terveysasemien käyttöä kaupungeissa, mutta ei harvemmin asutuilla alueilla.
- Ruotsissa kansalaisten terveyserot ovat valinnanvapauden mukana kasvaneet.

ISLANNIN ESIMERKKI

Seuraavat kommentit ovat Islannin yliopiston tutkijan tohtori Steinunn Hrafnisdóttir esittämät.
(EPN-Konferenssi, Reykjavik 31.5.2016)

- Islannissa terveystalvija on yksityistetty enemmän kuin muissa Pohjoismaissa. Poliitikot ovat yksityistäneet palveluita vastoin kansalaisten tahtoa ja yksityistämistä on perusteltu korostamalla vapaata yrittäjyyttä.
  - Islannissa valinnanvapaudesta on seurannut se, että erikoislääkärit ovat perustaneet omia yrityksiä ja asiakkaat ovat seuranneet heitä. Tämä on johtanut siihen, että sairaaloiden toiminta on kärsinyt ja kroonisesti sairaat potilaat ovat joutuneet kärsimään.
  - Yritykset haluavat ottaa itselleen helpoimmat asiakkaat ja vaikeimmat jäävät julkisen sektorin vastuulle.
  - Islannissa järjestelmä on pirstoutunut eikä tieto kulje. Terveystalvuiden valvonta on menettänyt otteensa, kun yksityiset toimijat ovat ottaneet ohjauksen itselleen.
  - Asiakkaiden omavastuuosuudet ovat kasvaneet ja järjestelmästä on tullut yhteiskunnalle entistä kalliimpi.
  - Yritykset haluavat nyt maksimoida voittonsa ja haluavat jatkossa myös rahoittamaan rakennuksia.
- ▶ *”Raha virtaa nyt yksityisten yritysten kassoihin”*
(kansanedustaja ja entinen ministeri Ögmundur Jonasson, Reykjavik 31.5.2016).
- ▶ Jos 320 000 asukkaan Islannissa valinnanvapaus ja yksityistäminen riistäytyi hallitsemattomaksi, niin miten Suomessa kuvitellaan onnistuvan vielä laajemman palveluvalikoiman valinnanvapauden toteuttaminen yli 5 miljoonan asukkaan kanssa? Siihen ei riitä poliitikkojen esittämä vastaus: *”Niin ei saa käydä.”*

6. Pääkaupunkiseudun erityisasema

- Jos pääkaupunkiseudun neljä kuntaa saavat oikeuden tuottaa sote-palvelut kuntayhtymänä tai kuntien omina palveluina, niin miksi muut suuret kaupungit eivät saa samaa oikeutta?
- HUS on kaikilla mittareilla mitattuna Suomen tehokkain erikoissairaanhoidon järjestäjä. Miten käy tämän kun HUS:ssa on mukana nyt yli 20 kuntaa?

- Näissä kysymyksissä tulee eteen perustuslaillinen ongelma.
- Jos maakuntiin perustettaisiin suuret kuntayhtymät, jotka ottaisivat vastuulleen kaikki sote-palvelut, niin silloin perustuslaillisia ongelmia ei tulisi.

7. Säästötavoite

- Sotelle on asetettu 3 mrd € vuositasolla saavutettava säästötavoite vuoteen 2029 mennessä.
- Soten kustannukset tulevat useiden asiantuntijoiden mukaan nousemaan ainakin alkuvaiheessa ja myöhemminkään säästöjen saaminen ei ole varmaa.
- Todistetusti säästöjä on saatu jo nyt suurten kuntayhtymien avulla.
  - Erittymisen tehokkaita palveluntuottajia olivat Aalto-yliopiston v. 2015 tekemässä tutkimuksessa HUS ja EKSOTE. Nämä ovat molemmat kuntayhtymiä ja mikäli näissä käytetyt toimintamallit otetaan käyttöön koko maassa, niin tutkimuksen mukaan saataisiin koko maassa peräti 12% säästöt. Säästöt on tutkimuksen mukaan saatavissa ilman nykyisen palvelutason laskua.

Kumpi vaihtoehto on varmempi:

- suurten kuntayhtymien kautta saatavat tutkitusti kustannustehokkaat mallit ja säästöt
- vai
- poliitikkojen toivomat yksityistämisen ja valinnanvapauden laajentamisen kautta saatavat epävarmat säästöt, jotka todellisuudessa voivat jopa nostaa asiakasmaksuja ja yhteiskunnan kustannuksia?

8. Kuntien elinvoima vuonna 2022

- Soten rahoitusmalliuudistuksen siirtymävaiheeseen on kaavailtu kolmen vuoden siirtymä- ja kuntien toimintojen sopeuttamisaikaa.
- Vuosina 2019-21 kuntien rahoitus turvataan poikkeusjärjestelyin, mutta viimeistään vuonna 2022 tulee eteen suuri kuntareformi
- Lähiaikoina julkaistavat kuntakohtaiset uudet valtionosuudet tulevat näyttämään, miltä kunnilta loppuu mahdollisuus toimia itsenäisenä kuntana ja kyky turvata alueensa asukkaille elinvoimainen ja houkutteleva asuinympäristö.
- Suuri osa kunnista ei pysty jatkossa järjestämään mm. perusopetusta ja lasten varhaiskasvatusta.
- Pienten kuntien pakkoliitokset suurempiin kuntiin lisääntyvät. Kuntaliitoksissa pienempien liitettävien kuntien palveluverkkoa kuten terveysasemia ja kouluja on lakkautettu hyvin yleisesti.

Jos sote-uudistuksessa valitaan maakunta- ja valinnanvapausmalli, niin siinä mallissa kuntien rahat tullaan siirtämään entistä useammin yksityisille yrityksille.

- Tässä mallissa voittajia ovat yritykset ja häviäjinä useimmat sote-sektorin työntekijät sekä palvelujen maksaja.

Helsingissä 16.6.2016

Silja Paavola

puheenjohtaja

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

SuPeriin kuuluu noin 90 000 lähi- ja perushoitajaa sekä muita toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita, jotka työskentelevät julkisella ja yksityisellä sektorilla.